

Ami az összes többi, halálunk után fennmaradó ingóságokat illeti, amelyekről együtt és külön-külön szabad rendelkezést enged az ország törvénye, azokat mind (kivéve összes fegyvereinket, az ágyúkat és a fegyvertárt) sokszor említett feleségünknek és leányainknak adjuk, hagyjuk és juttatjuk, kötelezvéen őket, valamint testvérünket is, mint törvényes utódunkat, hogy minden birtokunkból és azok összes jövedelméből összes fentemlített hagyományozásainkat fizessék ki.

Végtszességünket különleges pompa nélkül, mégis illendőképpen végezzék egy hónapon belül, mint fentebb említettük. Ha valami jogos adósság találatik, fizessék meg, és elégtésük ki hű udvari familiárisainkat hátralékaik tekintetében. Ami még fennmarad, annyi és akkora egyenlő részre osszák, ahány lányunk lesz életben és így birtokoltassanak azok a javak. Ha pedig egyikük vagy másikuk meghalna, az életbenmaradóra háramolják a meghaltak, vagy meghaltaknak része szerzett vagy cserélt birtokaikból, nehogy szerzeményünk valakire szálljon és háramolják, aki nem a mi vérünk és kölcsönösen eleget tegyünk a családon belüli utódlásnak: mégis szeretett feleségünknek szabad rendelkezési joga legyen az 50.000 rémes forintól, bárkinek akarja adni és ha leányaink férjhezmenetelük előtt meghalának, minthogy bármely férj összes ingóságai az ország törvénye szerint az özvegyre szállnak, így igen szeretett feleségünk az 50.000 forinton felül minden jogos ingóságunkról szabadon rendelkezzen. És mivel gyakran említett feleségünknek, ha leányai hajadonként halnának meg, aligha lesznek maga után örökösei, ha testvérünk, az ő fia és örökösei méltóan fognak neki szolgálni és kedvesek lesznek iránta, jogában álljon az általunk ráhagyott javakat halálakor azoknak adni és rájuk hagyni, erre ugyan nem köteles, de megteheti, ha az érdekem meggyőzőik, semmit sem fog ártani nekik.

A fenti módon megtörténvén utolsó intézkedésünk, öfelségét mint legkegyelmesebb urunkat alázasatosan kérjük, hogy tekintetbevéve hű szolgálatainkat, atyai kegyességéből is, amellyel különösen a női nem iránt viseltetik, méltóztassék szokott atyai kegyességével kedves feleségünket és hasonlóképpen leányainkat és fiúnkat vagy fiainkat, ha maradnának utánunk, kegyesen védeni és védelmezni. Gyámokul pedig és jelen végrendeletünk végrehajtóiuul többször említett testvérünket, Zrínyi Péter örökös gróft, valamint Weichardt Jánost, a sziléziai Münsterberg urát, Auerspergh szent római birodalmi herceget, Göttesche-Welcz gróft, Schön Schiessenberg urát, aranygyapjas lovagot, az említett legszentebb főltség belső tanácsosát, főkamarsát és a tartományörökös marsallját és Krajna és Szlavónia hercegségek kamarását, mint rokonunkat, akinek őszinteségébe helyezük szeretett feleségünk és örököseink szükséges védelmének reményét, valamint tisztelendő erdődi Pálffy Tamás egri és, kissennyei Seney István veszprémi püspököt és zichyújfalusi Zichy Istvánt, a magyar kamara prefektusát, mindhárman öfelsége tanácsosai, mint őszinte barátainkat rendeljük és állítjuk. Akiknek a mieink és magunk iránti őszinte érzésében semmiképpen nem kételkedtünk, Krisztus Urunk sebeire kérve és könyörögve, hogy amint magukról és örököseikről és utódaikról akarnak, úgy legyenek kedves feleségünknek, leányainknak és örököseinknek minden módon segítségére és tartozzanak őket védelmezni, védeni és ezt a mi végrendeletésünket sértetlenül megtartatni és minden részében végrehajtatni, ha bőséges jutalmat várnak örököseikben az Úristentől. Kelt Csáktornya várunkban 1662. április 6-án. Zrínyi Miklós gróf s. k. (Pecsét helye.)

STOLL BÉLA

FELVINCZI GYÖRGY VERSEI

Felvinczi György mint a magyar színjátszás történetének egyik érdekes és jelentős alakja él az irodalomtörténeti köztudatban. Ezirányú tevékenysége már a XVIII. század vége óta felkeltette a kutatók érdeklődését. Endrődy 1793-ban közzéte először I. Lipót priviligiumát színelőadások tartására, ettől kezdve számos tanulmányban foglalkoztak vele. Versei azonban kevés figyelmet keltettek. Többnyire csak címszerű felsorolásukra szorítottak; a versek szövegei nagyrészt ismeretlenek voltak. A Régi Magyar Költők Tára XVII. századi kötetének előkészítése során számos versről derült ki Felvinczi szerzősége. Talán nem végzünk felesleges munkát, ha közzéteszük a kutatás eddigi eredményeit.

Felvinczi verseinek összegyűjtésében főleg Ajtai István üdvözlőverse vezetett, melyet Felvinczinek »A jeles Procuratorianak illendő dicséretie (RMK I. 1502.) c. műve elé írt. Közöljük az üdvözlővers teljes szövegét:

1. Sok újságot irt már e Magyar Poéta,
Kikben mesterségét versekkel mutatta,
Kiert megilletné tenyerét Moneta,
Verseit pediglen Borostyán Bokréta.

2. Ez első munkája s böjtsel sem utolsó
Mint osztozott volt meg Jupiterrel Pluto.
Melyet noha immár látott sok Olvasó,
De még ma sem tudják sokak mire való.
3. Az Árusokat is megditsérte szépen
A kik sokat járnak mind szárazon vizen,
Melyet kinyomtattak magok költségeken,
Megértvén s örülvén tisztos életeken.
4. Sok nyavalyás embert midőn egykor látna,
Nyavalyák gyűlését versekben formálta,
Azoknak erejük ott megmagyarázta,
Királynak közülök a Tsömört állatta.
5. Azután bėjutván e rossz esztendőekben,
Jövendőlést irt volt időkről versekben,
Mi dolgok követik földiünket ezekben,
Echo magyarázza ezt meg vers végekben.
6. A nyergeseket is meg tudta ditsérni,
A jó nyereg mit ér, annak böjst irti :
Erre talán ugyan magok fogták kérni,
Ha nem tudod hasznát, nem árt megsemlélni.
7. Nem voltak felejtve a Jó Gazdasszonyok,
Kikről-is ő tölle származtak Rhythmusok,
Melyből megérthetik tisztok s hivataljok :
Tudom nem kedvelik a kik nem igen jók.
8. A szép Hegedűt is erőssen ditsérte,
Annak ékes voltát versekben ki-teite,
Egy Ijjú kedvéért ezt megtselkedte :
Ki hogy értett hozzá, kérte, meg is nyerté.
9. Letötte versekben a négy Complexiót,
Sangvis, Cholerából és Phlegmából állót
A Melancholiát, e háromhoz valót,
Mit adott természet ezekben rosszat s jót.
10. Megíratott tölle a Samaritánus,
Kit ki tött példában régen az Ur Christus,
Mutatván hogy nagyobb volt ebben a virtus,
Mint a Lévitában a megszokott ritus.
11. A Salernitána Angliai Schola,
Egység tartásrol mely verseket irta :
Ez még Magyar nyelven nem vala fordítva,
Azt is fordította Magyar Rhythmusokra.
12. A Magyar Királyok emlékezetire,
Egy könyv van nyomtatva Királyok képire,
Titulussa szerint Mausoleum neve,
Ezt is fordította mind Magyar versekre.
13. Más több munkái is vannak kinyomtatván,
Mellyeket irt néha Fő-rendek haldán,
Sok helyen falakon olvashatod Chártán,
Ott is tanulhattál szép dolgokat nyilván.

14. *Most pedig éneklí a Prókátorokat,
Versekkel dítservén elmés mivóltokat,
Mellyben (el is hiszem) dítsekednek sokat:
A magam elmémről úgy hiszek másokat.*

15. *Mellyeket ha elő vészesz jó olvasó,
Lehel olykor búdtól mindenik orvosló,
Dítserettel jójjön rolla hát szádból szó,
A jó akaratan ne is légy utolsó.*

A 2. versszakban Felvinczi ismert Comico-tragoediáját említi. (Kiadta Alszeghy Zsolt: Magyar drámai emlékek. Bp. 1914.).

A 3. versszakban említett mű *Az tisztos és nemes Kalmároknak avagy Árus Embereknek illendő dicséreti* címen jelent meg Lőcsén 1690-ben. (RMK I. 1392.) Szabó Károly tévesen Szentmártoni Bodó Jánosnak tulajdonította. Ajtai ajánlóverse, a költemény Felvinczi többi versével megegyező hangja kétségtelenné teszi Felvinczi szerzőségét. Modern kiadása: Gyöngyösi József: A magyar fűszerkereskedők története. Bp. é. n. 255—264. l.

A következő versszakban említett vers szövege fennmaradt a Vadadi Hegedűs-kódex 79—92. levelein (Erd. M. 1931. 149. — A kódex mikrofilm-másolata a Magyar Tudományos Akadémia könyvtárában) és több XVIII. századi ponyvanyomtatványon. Ismerjük egy 1714-i, 1753-i, 1796-i és két évnélküli kiadását. (Az egyik évnélküli kiadás lelőhelye Sárospatak, a többié az Orsz. Széchényi Könyvtár.) Az 1714-i kiadás címe: *Bellum morborum*, azaz: a nyavalyáknak egymás között való vetélkedések. Arról tudni-illik: Mellyiknek tulajdonittassék az elsőség, és mellyiknek vagyon hatalmasb és hathatós ereje az Embereken, a ki az Elsőséget és Királyságot meg-érdemlené. *Mille modis morimur mortales, nascimur uno. Sunt hominum morbi mille; sed una salus. A Halálnak Előljárói a Nyavalyák.* Nyomtatott 1714-dik Esztendőben. — A későbbi kiadások címei csak jelentéktelen mértékben térnek el a fenti címtől.

Az 5. versszakban említett verset Klaniczay Tibor találta meg romániai kutatóútján. Címe: *Echo Futura Novi Anni 1690 praenuncians*. Ajtai ajánlóversén kívül Felvinczi szerzőségét bizonyítja a bevezető latin versszak végén lévő megjegyzés: *Author opposuit G. V. R. Sz. A betűjel feloldása: Georgius Vinczi Rector . . . A negyedik betű feloldása nem sikerült. Kézirata a székelykeresztúri unit. gimn. könyvtárában. (Analecta M. S.)*

A következő versszakban szereplő »Nyergesek dicsérete« című vers szövege nem maradt fenn.

Ajtai István a 7. versszakban a »Jó Gazdasszonyokról« szóló verset említi. Ennek szövege két helyen olvasható. Megjelent Lőcsén 1696-ban, Kolosi Török István egyik művének függelékeként. A vers végén ugyanaz a betűjel, mint az előbb ismertetett Echoról szóló versben: G. W. R. Sz. (RMK I. 1493.) Bemásolták Szolga Mihály diáriumbába, innen közölte Baross Gyula. (ITK 1909: 189.) A közlő Felvinczi szerzőségét nem ismerte fel. Helyesen mutatott rá arra, hogy valószínűleg ez volt a szövege Tótfalusi egyik kiadványának, melyről a Mentségben emlékezik meg. Megállapítása azonban néhány részletében helyesbítésre szorul. Tótfalusi idevonatkozó szövege a következő: »Annak csak az első része szól az Asszonyokban kivétől dolgokról, az sem pedig egészen. A Második része szól az Asszonyoknak tisztokról: a Harmadik egészen a jó Gazdasszonyokról, vagy azoknak Dicséretekről.« Azt is megtudjuk a nyomtatványról, hogy az első rész fejezetcímeit Tótfalusi megváltoztatta, »úgy lévén azelőtt *expresse: Első rend a dühös ebtől származott.*« (Mentség. Tolnai Gábor kiadása. 81—2. l.) Felvinczi verse csak a kiadvány 3. része volt (esetleg a 2. és 3. része), nem pedig az egész kiadvány. Az 1. rész szövege az a verszet lehetett, melyet egy ponyvanyomtatvány őrzött meg. Címe: Tükör, mely az asszonyoknak görög Simonides írásából az Caea szigetében régen lakó asszonyokról irattatott, 1627. Esztend. Nyomtatott 1733. Esztendőben. (Orsz. Széchényi Könyvtár.) A vers 7 csoportba osztja a rossz asszonyokat, a 3. rész címe: *Tertium ex cane rabiosa*. Ez is Balassa-versszakokban van írva, mint a »Jó gazdasszonyokról« szóló, verselése is feltűnően hasonlít amazéhoz, így esetleg Felvinczi szerzeménye is lehet. Ez ellen az szól, hogy a ponyvanyomtatvány címe szerint 1627-ben írták és a jól tájékozott Ajtai valószínűleg megemlítette volna.

A 8. és 9. versszakokban említett versek ismeretlenek.

A 10. versszakban Felvinczi bibliai históriáját említi: *Igen szép história avagy példa a Jerusalemből Jerichóban menő tolvajoktól megfeszítettet embernek állapattjáról.* Lőcsé 1689. (RMK I. 1371.) Modern kiadása: Obál Béla: *Hungarica vitebergensia*. Halle, 1909.

A következő versszakban említett mű Lőcsén 1694-ben jelent meg (RMK I. 1459.).

„A magyar királyok emlékeztire» nyomtatott munka a latin-német nyelven megjelent *Mausoleum potentissimorum regum Hungariae. Norimbergae 1664.* (RMK III. 2254.) 2. kiad. : Pottendorf 1667. (RMK III. 2397.) Az első kiadásnak van egy példánya az Országos Széchényi Könyvtár kéziratárában (Fol. Hung. 1074.), melyhez kéziratos lapok vannak hozzákötve. Ezekben Felvinczi fordítása olvasható.

Felvinczi »Chártákon« kinyomtatott halotti versei közül egy sem maradt fenn.

Végül a 14. versszakban említett mű, melyhez Ajtai ajánlóversét írt, *A jeles Procuratorának illendő dicséreti.* Kolozsvár, 1697. (RMK I. 1502.) Szabó Károly még nem ismert belőle példányt. Később a kolozsvári unit. kollégium könyvtárában előkerült egy. (Kszle 1882 : 92.) Ez azóta elkallódott, de megmaradt egy XIX. századi, valamelyik kutató által készített másolata. Ennek a másolatnak mikrofilmen lévő felvétele a Magyar Tudományos Akadémia könyvtárában van.

A fentiekben kívül Felvinczinek a következő verseit ismerjük :

Kövendi János kolozsvári asztalosmester részére két unitárius énekeskönyvet másolt le. (Felvinczi-kódex, 1676, SzTA Vall. 41. és Kövendi-énekeskönyv, 1679, SzTA Vall. 99.) A Felvinczi-kódexbe két, a Kövendi-énekeskönyvbe egy üdvözlőverset írt. Ezeket Szabó T. Attila közölte (ITK 1933 : 143.).

Üdvözlőverset írt Szentpáli Ferenc versbeszédett Tripartitumához (RMK I. 1625.).

A Comico-tragoedia 1767-i kiadása végén maradt fenn *A pokolról és annak állandó lakosairól, természetéről s azon helynek alkalmatosságáról* írt verse.

Megírta *Az erdélyi protonotaria és cancellaria dicséretét*, mely Kolozsvárott jelent meg 1699-ben (RMK I. 1540.).

Természet próbája című, Kolozsvárott 1701-ben megjelent művét említi Szabó Károly (RMK I. 1624.). Ennek egy XVIII. századi ponyvakiadását látta Ferenczi Zoltán, valószínűleg valamelyik erdélyi könyvtárban (ITK 1897 : 85.). Magyarországon nincs belőle példány, úgyhogy a szöveg egyelőre nem férhető hozzá.

Jakab Elek említi egy ilyen című verset : *A céhmesterek dicsérete. Encomium in Magistros Cehae.* (Kolozsvár története III. 41.) Két versszakot közöl belőle, melyből kiderül, hogy a művet a szöcs-céh fordította a latinból. A vers végén lévő megjegyzés : *Translator apponebat Die 29. Julii Ao. D. 1708. G. FV.* E betűjelet Szabó Károly tévesen oldotta fel. Helyes megnevezése : Georgius Fel-Vinczi. Ezért és a rokon tematika alapján kétségtelen Felvinczi szerzősége.

Felvinczi legrégebben ismert verse az 1706-ben szerzett *Ritkán kellő híves szellő jú léged Kolozsvár . . .* kezdetű. Először Thaly tette közzé a Történelmi kalászkok 219—222. lapjain, majd az Adalékok II. 121. lapján.

Végül megemlítjük, hogy Kanyaró Ferenc minden alap nélkül Felvinczinek tulajdonította az 1704-ben Kolozsvár pusztulásáról írt éneket. (Erd. M. 1908 : 173.). Ez nem lehet Felvinczié. Hángja, tematikája egészen elüt Felvinczi többi verseitől.

A közölt filológiai eredmények megadják az alapot ennek az érdekes, változatos költői termésnek feldolgozására, a magyar költészet fejlődési rendjébe való elhelyezésre.

KISS SÁNDOR

FAZEKAS MIHÁLY LEVELE KEREKES FERENCHEZ

A debreceni református Kollégium mindig nagy súlyt helyezett arra, hogy tanárai kiváló képesítésű, széles látókörű emberek legyenek. A külföldön is elismerésben részesült, nagy matematikus, Kerekes Ferenc 1816-ban Bécsben továbbképzte magát. A szuperintendens 1400 váltóforintot küld neki. A dolgot a Kollégium nagy hírvé perceptora, Fazekas Mihály bonyolítja le az alábbi levél szerint.

Külön érdekessége ennek a levélnek, hogy Fazekas Mihály, az úttörő magyar botanikus, Bécsből hozat magvakat.

Hogy ki az a »Marton Ur«, akivel Kerekesnek az üdvözlőten osztoznia kell, nem tudjuk. Lehet, hogy Marton József, aki abban az időben Bécsben a testőrök magyar tanára s az egyetemen a magyar irodalom rendkívüli tanára volt.